

ЧЕТВРТО ОДЕЉЕЊЕ

ОДЛУКА

Представке бр. 43987/11 и 51910/15

Драгољуб ВАСИЉЕВИЋ против Србије
и Љубомир ДРОБЊАКОВИЋ против Србије

Европски суд за људска права (Четврто одељење), на заседању Већа 28. јануара 2019. године у саставу:

Jon Fridrik Kjølbro, *председник*,

Faris Vehabović,

Branko Lubarda,

Stéphanie Mourou-Vikström,

Georges Ravarani,

Jolien Schukking,

Péter Paczolay, *судије*,

and Marialena Tsirli, *секретар одељења*,

Имајући у виду горе наведене представке које су одвојено поднесене 6. маја 2009. и 1. октобра 2015. године,

Имајући у виду запажања које су поднеле стране,

Након већања, одлучује како следи:

ЧИЊЕНИЦЕ

1. Подносилац представке у првом случају, г. Драгољуб Васиљевић (у даљем тексту: први подносилац представке), био је српски држављанин рођен 1938. године, који је живео је у Београду. Пред Судом је подносиоца заступао г. В. Јанковић, адвокат са праксом у Београду. Први подносилац представке је умро 28. јула 2014. године. Његова супруга, гђа Бисерка Васиљевић, је 31. октобра 2016. године обавестила Суд да жели да настави поступак у његово име.

2. Подносилац представке у другом случају, г. Љубомир Дробњаковић (у даљем тексту: други подносилац представке), је српски држављанин рођен 1957. године, који живи у Параћину. Пред Судом су га заступали г. Н. Станковић, г. Д. Вукадин, гђица С. Пенђер и гђица А. Мартиновић, адвокати из Београда.

3. Владу Републике Србије (у даљем тексту: Влада) је заступала њихова заступница, гђица Н. Плавшић.

А. Околности предмета

4. Чињенице у вези са предметом, како су поднете од стране подносилаца представки, могу се резимирати на следећи начин.

1. Релевантне информације о предметима

5. Од 2001. године, српска привреда је доживела исту врсту трансформације као и у већини посткомунистичких привреда. Централно у тој трансформацији било је усвајање Закона о приватизацији из 2001. године¹ (видети доле наведене ст. 26–27), који је омогућио правни основ да Агенција за приватизацију продаје привредна друштва која су у државном или друштвеном власништву (Агенција за приватизацију – у даљем тексту: продавац) приватним купцима. Продаја таквих привредних друштава организована је путем низа јавних аукција на којима је највећи понуђач склапао купопродајни уговор са продавцем. То значи да су привредна друштва основана у Републици Србији, које су раније биле у власништву државе и под контролом државе, постепено трансформисана у приватна предузећа.

6. Изгледа да су услови таквих купопродајних уговора исти за све успешне понуђаче. Између осталих одредби, они су садржали клаузулу према којој купац који није успео да исплати уговорену купопродајну цену губи (i) право на повраћај депозита уплаћеног за право учешћа на предметној аукцији и (ii) права и потраживања наведена у одговарајућем уговору.

7. У току 2005. године, Закон о приватизацији из 2001. године измењен је („измене и допуне из 2005. године”) додавањем новог члана (члан 41а), који између осталог предвиђа да неће бити повраћаја купопродајне цене коју је купац већ платио ако је уговор раскинут због неиспуњења купчевих уговорних обавеза (видети став 27 у наставку текста).

2. Предмет првог подносиоца представке

8. Први подносилац представке је 30. децембра 2002. године купио 70% акције у привредним друштву у власништву државе, са седиштем у селу Мала Плана. Куповна цена је била 196.000.000 динара (динар; приближно 3.195.789 евра (EUR)), плативо у шест годишњих рата.

9. Истог дана први подносилац представке је платио прву рату у износу од 32,666,666 динара (отприлике 532,637 евра). У рату је укључен депозит у износу од 7.508.000 динара (близу 122.419 евра) који је раније уплаћен за право учешћа на релевантној јавној аукцији.

¹ Станковић, В. (2014). Србија у процесу спољних миграција. Београд: Републички завод за статистику Србије.

10. Купопродајни уговор је садржао клаузулу 3.2. која је предвиђала:

„Ако Купац не плати куповну цену, у складу са клаузулом 4, губи право на повраћај депозита и права и потраживања по овом уговору; такође губи право учешћа на будућим аукцијама.”

11. Први подносилац представке није успео да плати другу рату куповне цене, која је доспела 30. децембра 2003. године. Продавац је упозорио првог подносиоца представке 4. марта 2004. године да ће уговор бити раскинут уколико не плати другу рату куповне цене до 10. марта 2004. године, у складу са купопродајним уговором. Продавац је обавестио првог подносиоца представке 11. маја 2004. године да је једнострано раскинуо купопродајни уговор, јер је први подносилац представке прекршио своју уговорну обавезу у вези са плаћањем купопродајне цене.

12. Привредни суд у Београду је 12. априла 2005. године усвојио одлуку којом је утврдио да је уговор од 30. децембра 2002. (видети горе наведени став 8) раскинут. Та одлука је постала правоснажна 23. јануара 2006. године.

13. Први подносилац представке је 9. јуна 2005. године поднео тужбу Привредном суду у Београду, захтевајући – у светлу раскида уговора – повраћај купопродајне цене коју је платио (видети горе наведени став 9).

14. Привредни суд у Београду је 7. маја 2007. године пресудио против првог подносиоца представке. Суд је утврдио да су Измене и допуне из 2005. године (видети горе и доле наведене ст. 6. и 27) примењиве у случају подносиоца представке, одбацујући аргумент првог подносиоца представке да се не могу применити ретроактивно. Затим је одбијен захтев подносиоца представке, позивајући се на члан 41а измењеног Закона.

15. Привредни апелациони суд у Београду је 22. априла 2010. године потврдио ту одлуку и образложење.

16. Уставни суд је 16. септембра 2010. године одбацио уставну жалбу првог подносиоца представке као очигледно неосновану.

3. Предмет другог подносиоца представке

17. Други подносилац представке купио је 28. марта 2003. године 70% акција у друштвеном предузећу Компресор, са седиштем у Ћуприји. Куповна цена је утврђена на 13,600,000 динара (близу 211,904 евра), плативо у шест годишњих рата.

18. Истог дана други подносилац представке је платио прву рату у износу од 4.719.310,10 динара (приближно 73.532 евра). У рату је укључен депозит у износу од 1.737.000 динара (око 27.064 евра), који је претходно уплаћен за право учешћа на релевантној јавној аукцији. Други подносилац представке је 28. марта 2004. године, односно у том периоду, платио другу рату у износу од 35.066 евра (EUR). У оквиру купопродајног уговора налазила се клаузула 3.2. (видети горе наведене ст. 6. и 10).

19. Други подносилац представке није успео да плати трећу рату куповне цене, која је доспела 28. марта 2005. године. Продавац је 31. марта 2005. године упозорио другог подносиоца представке да ће уговор бити раскинут уколико не плати трећу рату купопродајне цене до 3. априла 2005. године. Продавац је 21. априла 2005. године подсетио другог подносиоца представке да није платио трећу рату купопродајне цене и дао му је још осам дана да то испуни. Продавац је 11. јула 2005. године другом подносиоцу представке дао још петнаест дана да наведено испуни. Продавац је 5. септембра 2005. године једнострано раскинуо купопродајни уговор склопљен 28. марта 2003. године (видети горе наведени став 17) јер је други подносилац представке прекршио своју уговорну обавезу у вези са плаћањем куповне цене.

20. Пресудом од 8. маја 2006. године Привредни суд у Београду одбио је тужбени захтев другог подносиоца представке да се утврди да је уговор на снази и да се поништи одлука продавца о преносу капитала Компресор-а у Фонд акција (видети доле наведени став 26). Након жалбе другог подносиоца представке, Врховни привредни суд у Београду је ту пресуду потврдио 5. априла 2007. године.

21. Други подносилац представке је 16. септембра 2009. године поднео грађански захтев Привредном суду у Београду, захтевајући повраћај рата које је исплатио на име куповне цене.

22. Привредни суд у Београду је 18. фебруара 2010. године пресудио против другог подносиоца представке, позивајући се на исте разлоге као и на оне који су наведени у случају првог подносиоца представке (видети горе наведени став 14). Суд је, међутим, приметио да сама клаузула 3.2. купопродајног уговора (видети горе наведене ст. 6. и 10) ограничава право другог подносиоца на повраћај рата на већ исплаћену купопродајну цену.

23. Након жалбе другог подносиоца представке, Привредни апелациони суд у Београду је 6. јуна 2012. године потврдио ту одлуку и њено образложење.

24. Уставни суд је 11. марта 2015. године одбио као неосновану уставну жалбу другог подносиоца представке. Сагласио се са подносиоцем представке да Измене и допуне из 2005. године нису имале повратно дејство, позивајући се на своју претходну одлуку о овом питању (видети доле наведени став 33), међутим изнесено је мишљење да је то неважно јер клаузула 3.2. купопродајног уговора представља довољан правни основ за одбијање његовог захтева за повраћај купопродајне цене. Релевантни део одлуке гласи:

„... [У]ставни суд је имао у виду да је Законом о приватизацији прописан посебан правни режим којим су уређена права и обавезе учесника у поступку приватизације друштвеног, односно државног капитала и санкције за неизвршење тих обавеза. Законом о приватизацији уређен је уговор о продаји друштвеног, односно државног, капитала као уговор *sui generis*, који има елементе облигационог, али и статусног уговора.

Уставни суд налази да је другостепени суд, пре свега, заузео становиште да су стране у облигационим односима слободне, да у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја, своје односе уреде по својој (сопственој) вољи, како је то прописано чланом 10. Закона о облигационим односима... [Та] могућност је реализована у спорном уговору између страна. Клаузулом 3.2 уговора прописано је да купац који не исплати купопродајну цену у складу са клаузулом 4. губи право на враћање [релевантног] депозита и сва права, односно потраживања која произилазе из уговора, као и право да учествује у будућим аукцијама, а наведеном клаузулом је, између осталог, одређено и плаћање купопродајне цене на рате, чиме се недвосмислено исказује аутономија воље уговорних страна о искључењу права реституције као последице скривљеног неизмирења [релевантне] купопродајне цене. Поред наведеног, другостепени суд је утврдио да уговорна одредба из члана 3.2. уговора није ништавна, јер није противна принудним прописима, већ је напротив у потпуној сагласности са одредбама члана 266. Закона о облигационим односима.

Клаузулом 3. тачка 3.2. закљученог уговора, на коју се указује у образложењу пресуде, уређене су правне последице неплаћања купопродајне цене из клаузуле 4. уговора, које се поред осталог састоје у томе да купац друштвеног капитала губи сва права, односно потраживања која произилазе из уговора. По одлуци Уставног суда. Уставноправно је прихватљив став другостепеног суда да су закључивањем наведеног уговора, саме уговорне стране искључиле примену одредаба члана 132. став 2. Закона о облигационим односима, а да су последице које наступају у случају делимичног неиспуњења и након раскида уговора регулисале на другачији начин, у складу са начелом аутономије воље и диспозитивним карактером одредба чл. 10. и 20. Закона о облигационим односима.

...

Уставни суд налази да позивање суда на одредбу члана 41а став 3. Закона о изменама и допунама Закона о приватизацији није могло утицати на правилност и законитост оспорене пресуде, јер подносилац уставне жалбе нема право на повраћај уплаћених рата првенствено по одредбама самог уговора, односно клаузуле 3. тачка 3.2. којом су регулисане правне последице неплаћања купопродајне цене у складу са уговореним роковима.“

В. Релевантно домаће право и пракса

1. Устав

25. Важне одредбе Устава, објављене у „Службеном гласнику Републике Србије” („Службени гласник РС”, број 98/06) – које су ступиле на снагу 8. новембра 2006. године – гласе:

„Члан 32.

Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама ...”

„Члан 58.

Јемчи се мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона.

Право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.

Законом се може ограничити начин коришћења имовине.

Одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни, дозвољено је само у складу са законом.”

„Члан 197.

Закони и сви други општи акти не могу имати повратно дејство.

Изузетно, само поједине одредбе закона могу имати повратно дејство, ако то налаже општи интерес утврђен при доношењу закона (статут који садржи наведене повратне одредбе.”

...”

2. Закон о приватизацији

26. Измене и допуне Закона о приватизацији из 2001. године, објављене у „Службеном гласнику РС”, број 18/03, које су ступиле на снагу 8. марта 2003. године, гласе:

„Члан 41а

Ако се продајна цена мора платити у више рата, а купац не плати рату на време, уговор се раскида и капитал који је био предмет продаје биће пребачен у Фонд акција.”

27. Измене и допуне из 2005. године, објављене у „Службеном гласнику РС”, бр. 45/05, које су ступиле на снагу 8. јуна 2005. године, у њиховом одговарајућем делу гласе:

„Члан 19.

Члан 41а мења се и гласи:

...

Ако се уговор о продаји раскине ... због пропуста купца капитала да испуни уговорне обавезе, купац [тог] капитала – као страна која делује несавесно – неће имати право на повраћај уплаћеног износа према уговореној цени, у циљу заштите општег интереса.”

3. Закон о облигационим односима

28. Важне одредбе Закона о облигационим односима, објављене у „Службеном листу СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 и „Службеном листу СРЈ”, број 31/93, гласе:

„Члан 10.

Стране у облигационим односима су слободне, у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја, да своје односе уреде по својој вољи.”

„Члан 20.

Стране могу свој облигациони однос уредити друкчије него што је овим законом одређено, ако из поједине одредбе овог закона или из њеног смисла не произлази што друго.”

„Члан 132.

Раскидом уговора обе стране су ослобођене својих обавеза, изузев обавезе на накнаду евентуалне штете.

Ако је једна страна извршила уговор потпуно или делимично, има право да јој се врати оно што је дала.

Ако обе стране имају право захтевати враћање датог, узајамна враћања врше се по правилима за извршење двостраних уговора.

Свака страна дугује другој накнаду за користи које је у међувремену имала од онога што је дужна вратити, односно накнадити.

Страна која враћа новац дужна је платити затезну камату од дана кад је исплату примила.”

4. Судска пракса Врховног (касационог) суда

29. У Одлуци бр. Прев. 412/07 од 8. новембра 2007. године, Врховни суд је пресудио да се Измене и допуне Закона о приватизацији из 2005. године (видети горе наведени став 27) не могу примењивати ретроактивно у односу на уговор раскинут пре њиховог усвајања и ступања на снагу. Суд је сматрао да захтев тужиоца за повраћајем његовог депозита после раскида купопродајног уговора треба да се одбаци само на основу уговора. Установљено је како следи:

„Ове уговорне одредбе [под клаузулом 3.2] могу се чинити неправедним и претерано оштрим када је реч о купцу, који није у целости платио куповну цену, међутим, одређују уговорени ниво штете који ће бити исплаћен привредном друштву у случају раскида уговора због неиспуњавања циља и сврхе уговора – продаје капитала у друштвеном власништву. ... Закључивањем уговора о продаји друштвеног капитала методом јавне аукције, тужилац ... с обзиром да је купац вољно прихватио ризик [својствен] куповини – [то значи] ризик од губитка капитала и исплаћених сума (депозит), али само у случају намерног спречавања реализације циља и сврхе уговора.”

30. У Одлуци бр. Прев. 412/08 од 14. октобра 2008. године, Врховни суд је пресудио да се клаузула 3.2. (видети горе наведени став 22) тумачи на начин који предвиђа да раскид уговора због неплаћања одговарајуће куповне цене подразумева губитак предметног депозита, као и део купопродајне цене који је можда већ уплаћен. Такве последице биле су резултат примене члана 20. Закона о облигационим односима, који је искључио примену члана 132. истог закона (видети горе наведени став 28).

31. У Одлуци бр. Прев. 125/2013 Pzz1. 39/2013 од 29. маја 2014. године, Врховни суд је поновио да раскид уговора према клаузули 3.2. такође подразумева губитак одговарајуће куповне цене. Штавише, Суд је сматрао да примена Измена из 2005. године није била ретроактивна, јер је уговор још увек био на снази у време њиховог усвајања и ступања на снагу.

32. У Одлуци бр. Прев. 132/2013 Pzz1. 55/13 од 29. маја 2014. године, Врховни суд је такође закључио да примена измена и допуна Закона о приватизацији из 2001. године није била ретроактивна, јер је уговор још увек био на снази у тренутку њиховог усвајања и ступања на снагу.

5. Судска пракса Уставног суда

33. У Одлуци бр. ИУ-166/2005 од 25. децембра 2008. године, Уставни суд је донео одлуку о уставности и неретроактивном дејству члана 41а Измена и допуна из 2005. године (видети горе наведени став 27). Наведени суд је, између осталог, установио следеће:

„У вези са притужбом ... да одредба члана 41а Закона нарушава начело једнакости грађана, Уставни суд је узео у обзир чињеницу да – за разлику од начела сагласности и слободне воље уговорних страна, које су темељи општих уговорних односа, [којима се уређује] закон [који уређује уговорне] обавезе – законска регулатива уговорних односа током процеса приватизације [представља] израз уставног овлашћења законодаваца да регулише таква питања. Из императивног карактера законских одредби које регулишу процес приватизације произилази да се односи регулисани у оквиру тог процеса не могу мењати вољом било које уговорне стране у поступку приватизације, нити се једној страни додељује веће право у оквиру уговорног односа; ... наиме, цео процес је регулисан законом. Дакле, оспорене одредбе члана 41а Закона не доводе у питање једнакост страна у уговорном односу. ... Задржавање уплаћеног новца као куповне цене током извршења уговора о приватизацији представља законски регулисану последицу раскида таквог уговора о приватизацији због неиспуњавања, који се заснива на уставном овлашћењу законодаваца, у случају раскида уговора, да изриче материјалне санкције у облику „подразумеване” надокнаде за неизвршење [тог] уговора од стране несавесне уговорне стране .. Уставни суд сматра да оспорени ... став 3. члана 41. Закона о приватизацији – који предвиђа да несавесна уговорна страна... нема право на повраћај новца који је исплаћен као куповна цена по основу уговора који је раскинут у складу са условима предвиђеним законом – не регулише питање повлачења (лишења) или ограничења имовинских права учесника у приватизацији на начин који није у складу са чланом 58. Устава и чланом 1. Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију. С тим у вези, Уставни суд указује да спорна одредба Закона не регулише однос државе и носиоца права својине као апсолутног права са дејством *erga omnes*, већ уговорни однос у који стране улазе добровољно, користећи своја сопствена имовинска права и пристајући на све услове предвиђене законом – не само у погледу закључивања, већ и извршења и раскида уговора о продаји капитала ...

...

Неоснована је и тврдња ... да је оспорена одредба става 3. члана 41а Закона у нескладу с уставним одредбама о забрани повратног дејства [члана 197. Устава] и других општих правних аката, који предвиђају да закони и други општи правни акти не могу имати повратно дејство и да у изузетним приликама само неке законске одредбе могу имати ретроактивно дејство, ако то захтева општи интерес, који је утврђен током поступка доношења [релевантног] закона (члан 197. §§ 1. и 2.). Тумачећи садржај спорне одредбе става 3. члана 41а Закона, Уставни суд је утврдио да та одредба у прошлости није регулисала односе и да стога није имала повратно дејство. „Општи интерес” споменут у спорној одредби [Закона о приватизацији] не представља „општи интерес” у смислу одредбе члана 197. став 2. Устава – који је утврђен у поступку доношења релевантног закона [и који] би имао повратно дејство већ разлог који оправдава ... материјалну санкцију услед губитка новца проузрокованог неизвршавањем уговора о приватизацији.”

34. У одлукама бр. ИУз-1/2010 и ИУз-71/2010 од 7. октобра 2010, односно 17. октобра 2012. године, Уставни суд је поновио своје образложење у погледу уставности члана 41а Измена и допуна из 2005. године.

35. У Одлуци бр. Уж-2535/2009 од 19. септембра 2012. године, Уставни суд је пресудио да Измене и допуне из 2005. године немају повратно дејство, те је оцењено да су оне неважне, јер клаузула 3.2. купопродајног уговора представља довољан правни основ да одбаци захтев подносиоца представке за повраћај куповне цене исплаћене после раскида уговора.

36. Одлуком бр. Уж-8549/2014 из 23. јуна 2016. године, Уставни суд је поновио своје образложење о неретроактивности Измена и допуна из 2005. године, као и тумачење клаузуле 3.2. (видети горе наведени став 35).

ПРИТУЖБЕ

37. Подносиоци представке су се жалили да су лишени имовине у околностима које су биле неспојиве са захтевима члана 1. Протокола бр. 1. уз Конвенцију. Други подносилац представке, ослањајући се на члан 6. Конвенције, такође се жалио да су одлуке домаћих судова биле произвољне.

ПРАВО

А. Спајање представки

38. Узимајући у обзир сличност представки, Суд налази да је прикладно наложити њихово спајање (Правило 42, став 1. Пословника Суда).

Б. *Locus standi* супруге првог подносиоца представке

39. Суд на почетку примећује да је први подносилац представке умро док је поступак био у току пред Судом. Његова супруга, гђа Бисерка Васиљевић, обавестила је Суд да жели да настави поступак у име свог покојног мужа (видети горе наведени став 1). Влада је тврдила да не може да настави поступак на основу његове представке јер није имала довољно интереса за то, с обзиром да ни она ни правни заступник првог подносиоца представке нису благовремено исказали своје интересовање поводом истог.

40. Ако је подносилац представке умро након подношења предметне представке, Суд прихвата да најближи сродник или наследник у начелу може да настави поступак по представци, под условом да има довољно интереса за тај случај (видети *Центар за правне ресурсе у вези са предметом Валентин Кампану против Румуније* [ВВ], бр. 47848/08, став 97, ЕСЉП 2014). У таквим случајевима, одлучујућа ствар није да ли су права која подносилац представке захтева преносива или непреносива на наследнике који желе да спроведу поступак, већ могу ли наследници у начелу доказати легитиман интерес којим се тражи од Суда да се бави случајем на основу жеље подносиоца представке да оствари своје појединачно и лично право да представку поднесе Суду (видети *Синг и други против Грчке*, бр. 60041/13, став 26, 19. јануара 2017. године).

41. Суд даље примећује да је супруга првог подносиоца представке изразила жељу да настави са поступком. Њено кашњење у томе се не може схватити као губитак интереса када је реч о представци или сматрати злоупотребом права на представку (видети, мутатис *mutatis mutandis*, *Гарбуз против Украјине*, бр. 72681/10, став 29, 19. фебруар 2019. године). Суд нема разлог да сумња да госпођа Васиљевић има легитиман интерес за то и сматра да она има право да настави овај поступак уместо првог подносиоца представке. Приговор Владе у том погледу се, према томе, мора одбити.

42. Из практичних разлога г. Васиљевић ће и даље бити назван „првим подносиоцем представке” у овој одлуци, иако ће гђа Васиљевић од сада бити сматрана истим (видети *Далбан против Румуније* [ВВ], бр. 28114/95, став 1, ЕСЉП 1999-VI).

В. Притужба на основу члана 1. Протокола бр. 1 Конвенције

43. Ослањајући се на члан 1. Протокола бр. 1 уз Конвенцију, подносиоци представке су се жалили да су услед наводне ретроактивне примене члана 41а Амандмана из 2005. године лишени повраћаја куповне цена након раскида купопродајних уговора.

Члан 1. Протокола бр. 1. гласи:

„Свако физичко или правно лице има право на мирно уживање своје имовине. Нико не може бити лишен свог власништва, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не ометају право државе да спроводи такве законе за које процени да су неопходни за контролу употребе имовине у складу са општим интересом или за обезбеђивање плаћања пореза или других доприноса или казни.”

1. Аргументи странака

44. Подносиоци представке су поновили своје притужбе. Они су такође тврдили да клаузула 3.2. одговарајућих купопродајних уговора (видети горе наведени став 22), правилно тумачена, не искључује примену члана 132. Закона о облигационим односима, који гарантује враћање куповних цена у случају раскида уговора (видети горе наведени став 28). Поред тога, други подносилац представке је тврдио да се клаузула 3.2. не може тумачити у светлу чл. 10. и 20. Закона о облигационим односима, јер уговорне стране нису имале једнаке услове – наиме, подносиоци представке су били у положају „узми или остави”.

45. Влада је тврдила да се држава није мешала у имовинска права подносилаца представки, јер нису имали право на враћање рата исплаћених у складу са одредбама самих уговора, у које су слободно ушли и који су одредили правне последице њиховог раскида у случају делимичног неизвршења. Надаље, тврдили су да чак и ако је Суд утврдио да је дошло до мешања када је реч о мирном уживању имовине, такво мешање је било у складу с чланом 1. Протокола бр. 1. уз Конвенцију.

2. Оцена Суда

46. Суд понавља да концепт „имовине” није ограничен на „постојеће власништво”, али може обухватати и средства, укључујући потраживања, у односу на које подносилац захтева може тврдити да има барем разумна и легитимна очекивања да ће добити могућност ефективног уживања имовинских права (видети *Депал против Француске* [Вв], бр. 34044/02, став 63, ЕСЉП 2010). „Очекивање” је „легитимно” ако постоји довољно основа за неки интерес у националном праву – на пример, ако се заснива на законској одредби или правном акту који се односи на предметни имовински интерес (видети *Сагинадзе и други против Грузије*, бр. 18768/05, став 103, 27. мај 2010. године) или у случају да постоји устаљена судска пракса домаћих судова која потврђује наведено (видети *Копецки против Словачке* [ВВ], бр. 44912/98, § 52, ЕСЉП 2004 -IX, као и *Брезовец против Хрватске*, број 13488/07, став 39, 29. март 2011). Супротно томе, судска пракса Суда не сматра постојање „стварног спора” или „спорног захтева” као критеријум за утврђивање постојања „легитимног очекивања” који је заштићен чланом 1. Протокола бр. 1. Дакле, не може се рећи да настаје „легитимно очекивање” ако постоји спор у вези с исправним тумачењем и применом домаћег закона и ако захтеви подносилаца буду накнадно одбијени од стране националних судова (видети *Копецки*, цитиран горе, §§ 50. и 52, и *Тибет Ментеш* и други против Турске, бр. 57818/10 и 4 других, ст. 59–61, 24. октобар 2017. године).

47. Што се тиче овог случаја, Суд примећује да је захтев подносилаца представке за враћање наведених куповних цена био заснован на њиховом очекивању да се клаузула 3.2. њихових купопродајних уговора односи само на уплаћене депозите и да није искључила примену члана 132. Закона о облигационим односима у вези са враћањем исплаћених рата одговарајућих куповних цена (видети

горе наведени став 28). Суд примећује, међутим, да су национални судови изричито одбацили такве аргументе у случају другог подносиоца представке. Иако је захтев првог подносиоца представке одбачен искључиво на основу примене члана 41а Измена и допуна из 2005. године (видети горе наведени став 27), пракса највишег националног суда у релевантно време већ је искључила примену члана 132. Закона о облигационим односима при утврђивању последица раскида купопродајног уговора у случајевима делимичног неизвршења (видети горе наведене ст. 29–30). Каснија пракса Врховног касационог суда и Уставног суда само је поновила ово тумачење релевантних одредби (видети горе наведене ст. 31, 35 и 36). Стога се не може рећи да је захтев подносилаца представки за повраћај куповне цене био довољно утемељен у домаћем прву, јер су национални судови, у релевантно време, већ утврдили да су закључивањем купопродајног уговора по сопственој слободној вољи уговорне стране у уговорима о приватизацији другачије уредиле последице делимичног неизвршења и раскида одговарајућих уговора, као што је било њихово право из чл. 10. и 20. Закона о облигационим односима, те да је клаузула 3.2. купопродајних уговора јасно искључила, у случају неплаћања куповне цене, повраћај већ исплаћених рата. Тај се закључак не чини произвољним или очигледно неразумним, с обзиром на околности ових случајева.

48. Из тога следи да подносиоци представке нису имали легитимно очекивање у погледу повраћаја уплаћених рата и да се члан 1. Протокола бр. 1. не примењује.

49. Стога, ова притужба се сматра неспојивом *ratione materiae* са одредбама Конвенције у смислу члана 35. став 3(а) и као таква мора бити одбачена у складу са чланом 35. § 4.

Г. Притужба на основу члана 6. Конвенције

50. Други подносилац представке се такође жалио да је поступак у његовом случају био неправичан, тврдећи да су домаћи судови погрешно применили одговарајуће одредбе материјалног права, те да су арбитрарно протумачили клаузулу 3.2. купопродајног уговора.

Ослањао се на члан 6. став 1. Конвенције чији релевантан део гласи:

„Приликом одлучивања о грађанским правима и обавезама лица... свако има право на правично ... саслушање ... од [стране]... трибунала ..”.

51. Суд понавља да функција Суда није да се бави чињеничним или правним грешкама које је наводно починио национални суд, осим ако су и уколико су прекршена права и слободе заштићене Конвенцијом (видети *Гарсија Руиз против Шпаније* [ВВ], број 30544/96, став 28, ЕСЉП 1999-1). Проблеме тумачења домаћег законодавства првенствено треба да реше национални органи, посебно судови. Улога Суда је да провери да ли су последице таквог тумачења компатибилни са Конвенцијом. Због тога, осим ако се њихови налази могу сматрати произвољним или очигледно неразумним, улога Суда није да доводи у питање тумачење домаћег права од стране националних судова (видети, на пример, *Лопез Рибалда и други против Шпаније* [ВВ] , бр. 1874/13 и 8567/13, став 149, 17. октобар 2019. године).

52. Суд на почетку примећује да је други подносилац представке могао да изнесе своје аргументе у вези са тумачењем клаузуле 3.2. купопродајног уговора у свим фазама поступка, што је било у складу са захтевима адверсарног судског поступка. Констатује да су аргументе другог подносиоца захтева одбацили национални судови на начин који не делује произвољно или очигледно неразумно (видети горе наведени став 47). Што се тиче могуће погрешне примене члана 41а Измена и допуна из 2005. године у одлукама првостепених и другостепених судова (видети горе наведене ст. 22–23), Суд се слаже са Уставним судом да је примена те одредбе наведена у образложењу нижих судова служила као алтернативни основ; није утицало на исход поступка (видети горе наведени став 24).

53. Следи да је притужба другог подносиоца представке очигледно неоснована и да би требало да буде одбачена у складу са чланом 35. ст. 3(а) и 4. Конвенције.

Из ових разлога, Суд, једногласно,

Одлучује да споји представке;

Сматра да супруга првог подносиоца представке, гђа Бисерка Васиљевић, има право да настави поступак уместо свог брачног партнера;

Проглашава представке неприхватљивим.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаном облику 20. фебруара 2020. године.

Marialena Tsirli
секретар

Jon Fridrik Kjølbro
председник